

Urszula Szulczyńska, Beata Poszwa

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

SYTUACJA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH NA RYNKU PRACY W ŚWIELE BADAŃ ANKIETOWYCH

Streszczenie: W artykule przedstawiono wyniki badań ankietowych dotyczących sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy. Próbę badawczą wyłoniono spośród pracowników jednego z zakładów pracy chronionej, podmiotów zatrudniających gros aktywnych zawodowo osób niepełnosprawnych w Polsce.

Słowa kluczowe: rynek pracy, niepełnosprawni, zatrudnienie.

1. Wstęp

Celem opracowania jest przedstawienie i analiza wyników badań ankietowych dotyczących sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy. Jest to problem istotny ze względu na szanse tych osób na godne życie i pracę, ale również z punktu widzenia skuteczności tworzenia i realizacji programów ograniczania dyskryminacji tych osób jako pracowników, a także wyrównywania ich szans z szansami osób w pełni sprawnych.

Według wyników Narodowego Spisu Powszechnego w 2002 r. liczba osób niepełnosprawnych wynosiła w Polsce blisko 5,5 mln, z czego ok. 4,3 mln stanowiły osoby w wieku 15 lat i więcej. Ostatnia z tych liczb w roku 2009 wyniosła ok. 3,5 mln osób. Zatem w tym roku osoby z orzeczonym stopniem niepełnosprawności, a więc osoby prawnie niepełnosprawne, stanowiły ok. 8,7% ludności w wieku produkcyjnym. W III kwartale 2009 r. na polskim rynku pracy pracowało 479 tys. osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym (w tym 339 tys. jako pracownicy najemni), co stanowiło 22,9% ogółu niepełnosprawnych w tym wieku. W porównaniu z osobami sprawnymi wskaźnik ten należy uznać za bardzo niski, gdyż współczynnik aktywności zawodowej dla tych osób w porównywalnym okresie wyniósł 75,3%¹. Częściowo wiąże się to z faktem posiadania przez niepełnosprawnych innych źródeł utrzymania niż dochody z pracy.

¹ <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/niepelnosprawnosc-w-liczbach>, 15.03.2011.

Należy podkreślić, że gros zatrudnionych osób niepełnosprawnych pracuje w zakładach pracy chronionej. Średniorocznie w 2009 r. udział osób niepełnosprawnych w nich zatrudnionych wyniósł 78,1%². Dlatego też dla zbadania sytuacji tych osób na rynku pracy wybrano jeden z takich zakładów – Spółdzielnię Inwalidów „Przyjaźń” w Słupcy. Badania przeprowadzono na przełomie czerwca i lipca 2010 r. na próbie 100 osób, która objęła 25% niepełnosprawnych zatrudnionych w tej placówce. Na potrzeby niniejszej pracy posłużono się kwestionariuszem ankiety skonstruowanym z 22 pytań.

2. Charakterystyka badanej próby

W badaniu wzięło udział 100 osób niepełnosprawnych pracujących w Spółdzielni Inwalidów „Przyjaźń” w Słupcy, kobiet i mężczyzn w różnym przedziale wiekowym, posiadających stopień niepełnosprawności. Wśród zbadanych osób niepełnosprawnych kobiety stanowiły 33%, a mężczyźni 67%. Struktura próby pod względem płci jest zgodna ze strukturą zatrudnionych w Spółdzielni Inwalidów „Przyjaźń” w Słupcy, większość bowiem jej pracowników stanowią mężczyźni. W badaniu brało udział 27% osób niepełnosprawnych w przedziale wiekowym 18-25 lat. 19% stanowiły osoby niepełnosprawne z przedziału 26-35 lat. W wieku 36-45 lat było 28% badanych, zaś w wieku 46 i więcej – 26% badanych. 46% respondentów deklarowało zamieszkiwanie na wsi, a 54% w mieście, co jest zgodne ze strukturą pracowników Spółdzielni według miejsca zamieszkania.

Spśród ankietowanych największą grupę (35%) stanowili badani z wykształceniem średnim, przy czym przeważali w niej mężczyźni (20% ogółu ankietowanych). Na grupę 29% respondentów z wykształceniem zasadniczym zawodowym w większości (23% ogółu) składali się mężczyźni. Grupa respondentów z wykształceniem podstawowym (28% badanych) obejmowała głównie kobiety (18% ogółu). Najmniej osób (8%) legitymowało się wykształceniem wyższym, z równą liczbą kobiet i mężczyzn.

Na 100 ankietowanych pracujących w Spółdzielni Inwalidów „Przyjaźń” 50% to osoby niepełnosprawne z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności i 50% z lekkim stopniem niepełnosprawności. Najczęstszą przyczynę niepełnosprawności wśród respondentów (38% przypadków) stanowiły urazy w wyniku wypadku. W 32% przypadków były nią choroby, a w 30% wady wrodzone.

Wśród respondentów z wykształceniem podstawowym 43% to osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności i 57% ze stopniem lekkim. W grupie osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym 43% stanowiły osoby z niepełnosprawnością umiarkowaną i 57% z niepełnosprawnością lekką. Z 35% badanych z wykształceniem średnim 62% stanowiły osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności i 38% z lekkim stopniem niepełnosprawności. Natomiast wśród badanych z wykształceniem wyższym 37% stanowili respondenci z umiarkowanym

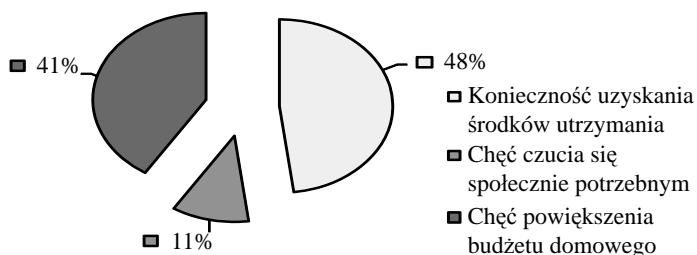
² Tamże.

stopniem niepełnosprawności, a 63% ankietowani z lekkim stopniem niepełnosprawności.

Ze 100 osób ankietowanych 43% stanowiły osoby będące panną lub kawalerem. 28% tworzyły osoby niepełnosprawne żyjące w związku małżeńskim, natomiast 21% osoby rozwiedzione. 8% badanych to wdowy lub wdowcy.

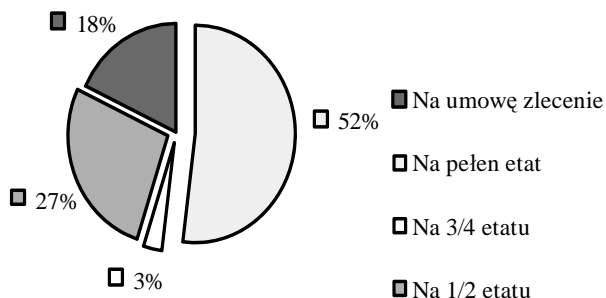
3. Niepełnosprawni jako podmioty rynku pracy

48% osób ankietowanych odpowiedziało, że głównym powodem podjęcia przez nich pracy była konieczność uzyskania środków utrzymania (rys. 1). Z tej liczby 27% stanowiły kobiety i 73% mężczyźni. Wśród osób, które wybrały ten wariant odpowiedzi, 31% stanowiły osoby w przedziale wiekowym 18-25 lat. 21% badanych znalazło się w przedziale wiekowym 26-35 lat, 23% osób zaś w przedziale 36-45 lat i 25% w przedziale powyżej 46 roku życia. 54% osób z tej grupy posiadało umiarkowany stopień niepełnosprawności i 46% lekki stopień niepełnosprawności.

Rys. 1. Główny powód podjęcia pracy według deklaracji badanych

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 2. Wymiar czasu, w jakim pracują badani niepełnosprawni

Źródło: opracowanie własne.

11% ankietowanych udzieliło odpowiedzi, że głównym powodem podjęcia przez nich pracy była chęć czucia się społecznie potrzebnym (82% mężczyźni i 18% kobiety). W tym 18% stanowiły osoby z przedziału wiekowego 18-25 lat, 36% z przedziału 26-35 lat, 27% z przedziału 36-45 lat i 18% z przedziału wiekowego 46 lat i więcej. Wśród nich 27% respondentów stanowiły osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności i 73% z lekkim stopniem niepełnosprawności.

Natomiast 41% ankietowanych deklarowało, że głównym powodem podjęcia zatrudnienia była chęć powiększenia budżetu domowego. Z tego 37% stanowiły kobiety i 63% mężczyźni. Nie dziwi taka struktura odpowiedzi, ponieważ w Polsce nadal mężczyźni uważani są za głównych żywicieli rodziny.

Wśród wszystkich osób ankietowanych 52% udzieliło odpowiedzi, że pracuje na pełen etat (rys. 2), z tego 44% stanowiły kobiety i 56% mężczyźni.

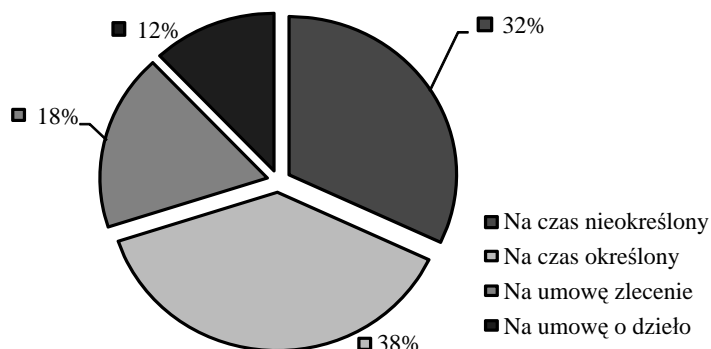
Na 3/4 etatu zadeklarowało pracę 3% ankietowanych, w tym 67% mężczyzn i 33% kobiet. Wśród tych osób 33% stanowiły osoby z przedziału wiekowego 18-25 lat, 34% z przedziału 36-45 lat i 33% z przedziału powyżej 46 lat. 67% tych respondentów posiadało umiarkowany stopień niepełnosprawności i 33% stopień lekki.

Na 100 osób ankietowanych 27% było zatrudnionych na 1/2 etatu. Z tego 11% stanowiły kobiety i 89% mężczyźni. 26% takich osób znalazło się w przedziale wiekowym 18-25 lat, 22% w przedziale 26-35 lat, 30% w przedziale 36-45 lat i 22% stanowiły osoby w wieku 46 lat i więcej. Wśród respondentów pracujących na pół etatu 41% to osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności i 59% z lekkim stopniem niepełnosprawności.

18% osób ankietowanych zadeklarowało, że pracuje na czas objęty umową zleceniem (28% kobiet i 72% mężczyźni), z tego 50% stanowiły osoby w przedziale wiekowym 18-25 lat. Resztę stanowiły osoby z innych przedziałów, a mianowicie 6% badanych znalazło się w przedziale 26-35 lat, 28% w przedziale 36-45 lat i 16% stanowiły osoby w wieku 46 i więcej. 50% respondentów z tej grupy posiadało umiarkowany stopień niepełnosprawności i 50% stopień lekki.

Na rys. 3 przedstawiono rodzaj stosunku pracy osób badanych. 32% ankietowanych zadeklarowało, że pracuje na czas nieokreślony, z tego 16% stanowiły kobiety i 84% mężczyźni. Wśród nich 25% znalazło się w przedziale wiekowym 18-25 lat, 19% w przedziale 26-35 lat, 28% w przedziale 36-45 lat i 28% w przedziale 46 lat i więcej. 34% badanych z tej grupy posiadało umiarkowany stopień niepełnosprawności i 66% stopień lekki. 38% osób udzieliło odpowiedzi, że pracuje na czas określony (39% kobiet i 61% mężczyzn), z tego 19% to badani z przedziału wiekowego 18-25 lat, 39% osoby z przedziału 26-35 lat, 16% z przedziału 36-45 lat oraz 26% to osoby w wieku 46 lat i więcej. Wśród osób, które wybrały ten wariant odpowiedzi, 45% posiadało umiarkowany stopień niepełnosprawności i 55% lekki stopień niepełnosprawności. Na 100 osób badanych 18 odpowiedziało, że pracuje na umowę zlecenie, z tego 44% stanowiły kobiety i 56% mężczyźni. Wśród tych osób 22% mieściło się w przedziale wiekowym 18-25 lat, 17% w przedziale wiekowym 26-35 lat, 50% w przedziale wiekowym 36-45 lat i 11% w przedziale 46 lat i więcej. 56%

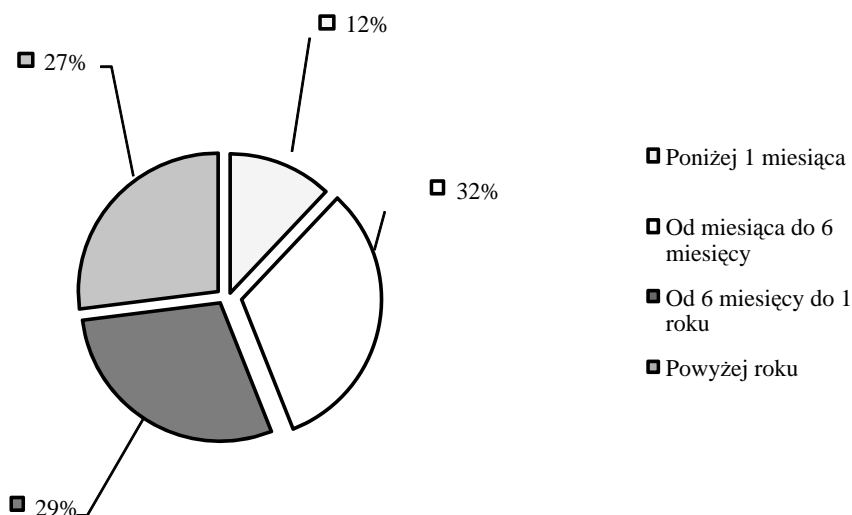
spośród tych osób stanowiły osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności i 44% z lekkim stopniem niepełnosprawności.

Rys. 3. Rodzaj stosunku pracy badanych niepełnosprawnych

Źródło: opracowanie własne.

12% respondentów zadeklarowało, że pracuje na umowę o dzieło, z tego 42% to kobiety i 58% mężczyźni. 33% wśród nich znalazło się w przedziale wiekowym 18-25 lat, 17% w przedziale wiekowym 26-35 lat, 8% w przedziale wiekowym 36-45 lat i 42% w przedziale 46 lat i więcej. Wśród ankietowanych, którzy wybrali ten wariant odpowiedzi, 58% to osoby posiadające umiarkowany stopień niepełnosprawności i 42% lekki stopień.

Rys. 4. Deklaracje badanych na temat tego, ile czasu potrzebowali na znalezienie pracy

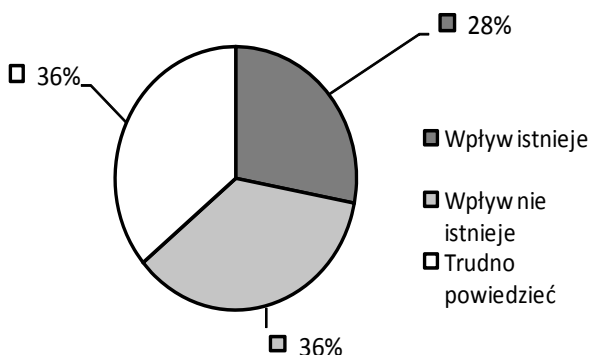
Źródło: opracowanie własne.

69% osób ankietowanych zatrudnionych w Spółdzielni Inwalidów „Przyjaźń” w Słupcy pracuje w wyuczonym zawodzie. 30% w tej grupie stanowią kobiety i 70% mężczyźni. Wśród osób, które wybrały ten wariant odpowiedzi, 28% znalazło się w przedziale wiekowym 18-25 lat, 16% w przedziale wiekowym 26-35 lat, 26% w przedziale 36-45 lat, 30% zaś stanowiły osoby powyżej 46 roku życia. Wśród osób pracujących w wyuczonym zawodzie 43% stanowiły osoby o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności i 57% ankietowani o lekkim stopniu niepełnosprawności.

31% respondentów nie pracuje w wyuczonym zawodzie. Wśród nich 23% to kobiety i 77% mężczyźni. Wśród badanych 47% osób udzieliło odpowiedzi, że miało problem ze znalezieniem pracy. Z tej liczby 17% stanowiły kobiety i 83% mężczyźni. 53% osób niepełnosprawnych biorących udział w badaniu stwierdziło, że nie miało problemu ze znalezieniem pracy. W grupie tej było 19% kobiet i 81% mężczyzn. Spośród osób niepełnosprawnych, które nie miały problemów ze znalezieniem pracy 40% stanowiły osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności i 60% z lekkim stopniem niepełnosprawności.

Na rys. 4 przedstawiono deklaracje ankietowanych odnośnie do tego, ile czasu zajęło im znalezienie aktualnie wykonywanej pracy. 12% ankietowanych odpowiedziało, że poniżej jednego miesiąca. Z tego 42% stanowiły kobiety i 58% mężczyźni. Ten wariant odpowiedzi wybrało 42% badanych z niepełnosprawnością umiarkowaną i 58% z niepełnosprawnością lekką.

Od miesiąca do 6 miesięcy szukało pracy 32% osób badanych. W tej liczbie znalazło się 13% kobiet i 87% mężczyzn. 50% osób, które wybrały ten wariant odpowiedzi, stanowiły osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności i 50% z lekkim stopniem niepełnosprawności.

Rys. 5. Opinie badanych dotyczące wpływu ich niepełnosprawności na problemy ze znalezieniem pracy

Źródło: opracowanie własne.

Od 6 miesięcy do 1 roku szukało pracy 29% osób ankietowanych. Z tego 28% stanowiły kobiety i 72% mężczyźni. Wśród osób, które wybrały ten wariant odpo-

wiedzi, 45% stanowiły osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności i 55% z lekkim stopniem niepełnosprawności.

27% wszystkich osób badanych poszukiwało pracy dłużej niż rok. Z tego 41% stanowiły kobiety i 59% mężczyźni. 33% z tej grupy to osoby mieszczące się w przedziale wiekowym 18-25 lat, 23% osób było w przedziale wiekowym 26-35 lat, zaś 22% w przedziale 36-45 lat. Z kolei 22% mieściło się w przedziale wiekowym powyżej 46 lat. 56% osób, które poszukiwały pracy dłużej niż rok posiadało umiarkowany stopień niepełnosprawności a 44% stopień lekki.

Na pytanie, czy bycie osobą niepełnosprawną ma wpływ na trudności ze znalezieniem pracy, 28% osób badanych odpowiedziało, że tak (rys. 5), z tego 36% stanowiły kobiety i 64% mężczyźni.

36% osób ankietowanych uważa, że niepełnosprawność nie ma wpływu na trudności ze znalezieniem pracy. Twierdzi tak 12% kobiet i 24% mężczyzn, w tym 13% to osoby z przedziału wiekowego 18-25 lat, 6% z przedziału 26-35 lat, 9% z przedziału 36-45 lat i 8% z przedziału 46 lat i powyżej. Trudności ze znalezieniem pracy nie miało 13% osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności i 23% z lekkim stopniem niepełnosprawności.

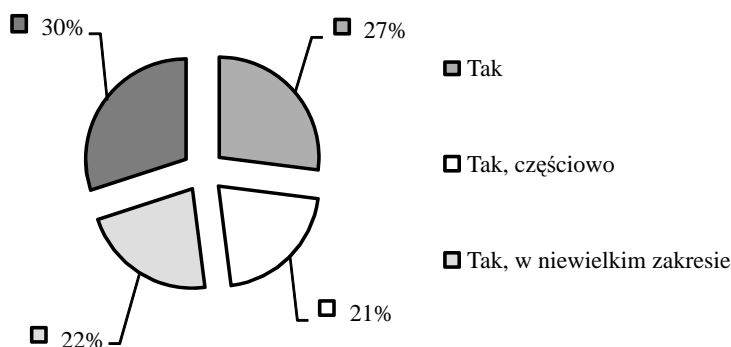
Spośród 100 osób badanych 36% twierdziło, że trudno powiedzieć, czy niepełnosprawność ma wpływ na trudności ze znalezieniem pracy. Uważało tak 31% kobiet i 69% mężczyzn. Z tego 19% stanowiły osoby z przedziału wiekowego 18-25 lat, 23% osoby z przedziału 26-35 lat, a 36% z przedziału 36-45 lat. 22% osób, które udzieliły takiej odpowiedzi, znalazło się w przedziale wiekowym 46 lat i więcej. 56% osób z tej grupy posiadało umiarkowany stopień niepełnosprawności, a 44% stopień lekki.

Wśród 100 ankietowanych 35% stwierdziło, że osobom niepełnosprawnym trudno jest znaleźć jakąkolwiek pracę. W grupie tej było 31% kobiet i 69% mężczyzn. W przedziale wiekowym 18-25 lat znalazło się 23% spośród tych badanych. 23% było w przedziale wiekowym 26-35 lat. Natomiast 26% spośród badanych, którzy tak twierdzili, mieściło się w przedziale wiekowym 36-45 lat, a 28% w przedziale wiekowym 46 i więcej. 57% osób posiadało umiarkowany stopień niepełnosprawności i 43% stopień lekki.

Według 38% badanych niepełnosprawnym trudno jest znaleźć pracę satysfakcjonującą. W tej grupie było 32% kobiet i 68% mężczyzn. 29% osób z tej grupy znalazło się w przedziale wiekowym 18-25 lat, a 18% w przedziale 26-35 lat. 32% mieściło się w przedziale 36-45 lat, natomiast 21% stanowiły osoby w przedziale powyżej 46 lat. Z tego 42% stanowiły osoby o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności i 58% o stopniu lekkim.

Natomiast 27% osób badanych zadeklarowało, że niepełnosprawnym łatwo jest znaleźć pracę. Z tej grupy 41% to kobiety i 59% mężczyźni. 30% spośród nich znalazło się w przedziale wiekowym 18-25 lat, a 15% w przedziale 26-35 lat. 18% takich osób mieściło się w przedziale 36-45 lat, 37% zaś miało 46 lat i więcej. Wśród osób, które wybrały ten wariant odpowiedzi, 41% stanowiły osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, a 59% ze stopniem lekkim.

Na pytanie „Czy zna Pan(i) uregulowania prawne dotyczące osób niepełnosprawnych?” tylko 27% osób udzieliło odpowiedzi pozytywnej. Przedstawia to rys. 6. W tej grupie 26% stanowią kobiety, a mężczyźni 74%. W przedziale wiekowym 18-25 lat znalazło się 33%, a w przedziale wiekowym 26-35 lat 15% badanych z tej grupy. W wieku 36-45 było 26% osób, a 26% miało 46 lat i więcej. Prawa dotyczące osób niepełnosprawnych zna 49% badanych osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności i 51% z lekkim stopniem niepełnosprawności.

Rys. 6. Deklaracje badanych w sprawie ich znajomości uregulowań prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych

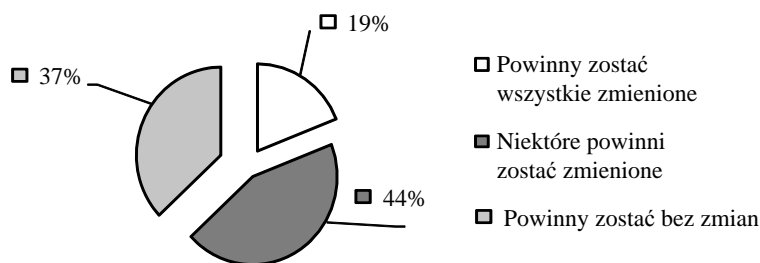
Źródło: opracowanie własne.

Tylko 21% ankietowanych zna częściowo uregulowania prawne dotyczące osób niepełnosprawnych. Z tego 52% stanowiły kobiety i 48% mężczyźni. 33% osób z tej grupy znalazło się w przedziale wiekowym 18-25 lat, 5% w przedziale wiekowym 26-35. Natomiast 38% w przedziale wiekowym 36-45 lat a 24% osób miało 46 lat i więcej. W tej grupie 57% stanowią osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, a 43% ze stopniem lekkim.

Wariant, że znają uregulowania dotyczące osób niepełnosprawnych, lecz w niewielkim zakresie, wybrało 22% ankietowanych, z tego 18% stanowiły kobiety, a 82% mężczyźni. W przedziale wiekowym 18-25 lat znalazło się 27% badanych, a wiek z przedziału 26-35 lat miało 32% osób z tej grupy. W przedziale wiekowym 36-45 lat znalazło się 23%, a 18% miało 46 lat i więcej. 45% osób badanych, które tak twierdziły, miały orzeczone umiarkowany, a 55% lekki stopień niepełnosprawności.

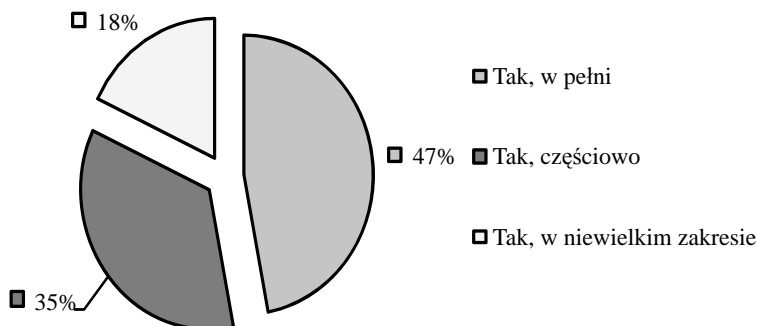
Pośród 100 osób badanych aż 30% nie zna uregulowań prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych (40% kobiet i 60% mężczyzn). Z tego 23% stanowią osoby z przedziału wiekowego 18-25 lat, a 23% z przedziału 26-35 lat. 17% osób w tej grupie było z przedziału 36-45 lat, a 37% z przedziału 46 lat i więcej. 46% osób niezających przepisów dotyczących zatrudnienia osób niepełnosprawnych stanowią osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, a 54% osoby ze stopniem lekkim.

Rysunek 7 przedstawia opinie ankietowanych na temat uregulowań prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych. 19% z nich twierdzi, że powinny one zostać zmienione. W tej grupie było 26% kobiet i 74% mężczyzn. Jeśli chodzi o wiek osób podzielających tę opinię, to w przedziale wiekowym 18-25 lat znalazło się 32% ogółu, w przedziale lat 26-35 znalazło się 16% badanych, natomiast w przedziale 36-45 lat było ich 26%. Wśród takich osób 26% miało 46 lat i więcej. W tej grupie osób 42% stanowiły osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, a 58% osoby ze stopniem lekkim.

Rys. 7. Opinie respondentów na temat uregulowań prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych
Źródło: opracowanie własne.

44% ankietowanych twierdzi, że niektóre przepisy powinny zostać zmienione. Wśród nich jest 39% kobiet i 61% mężczyzn. Spośród osób, które wybrały ten wariant odpowiedzi, 16% stanowią osoby z przedziału 18-25 lat, a 20% osób z przedziału 26-35 lat. 34% takich osób mieści się w przedziale 36-45 lat. 30% zaś ma 46 lat i więcej. W tej grupie 43% badanych posiada umiarkowany stopień niepełnosprawności, a 57% stopień lekki.

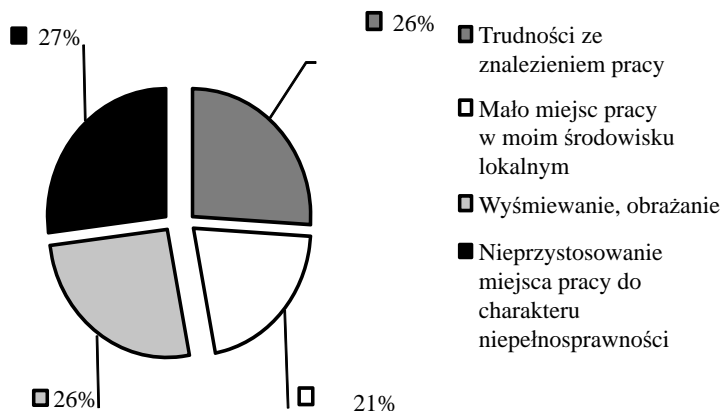
Rys. 8. Opinie badanych w sprawie przestrzegania przez pracodawców przepisów dotyczących zatrudnienia osób niepełnosprawnych
Źródło: opracowanie własne.

Natomiast 37% badanych sądzi, iż uregulowania prawne dotyczące osób niepełnosprawnych powinny zostać bez zmian. W tej grupie jest 27% kobiet i 73% mężczyzn. W przedziale wiekowym 18-25 lat znalazło się 30% badanych z tej grupy. W przedziale 26-35 lat zmieściło się 22% osób, które tak twierdziły, zaś w przedziale 36-45 lat 21% osób. 27% miało z kolei 46 lat i więcej. Wśród ankietowanych twierdzących, że niektóre uregulowania dotyczące osób niepełnosprawnych winny zostać bez zmian, 51% stanowią osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, a 49% ze stopniem lekkim.

35% badanych uważa, że pracodawcy przestrzegają omawianych przepisów, lecz tylko częściowo. Z tego 43% to kobiety, a 57% mężczyźni. Wśród nich 57% stanowiły osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności i 43% ze stopniem lekkim. Struktura wiekowa tej grupy przedstawia się następująco: w przedziale wiekowym 18-25 lat znalazło się 26% osób, w przedziale 26-35 lat 20%, w wieku 36-45 lat 28% i 26% w przedziale wieku 46 lat i więcej.

18% badanych uważa, że pracodawca tylko w niewielkim zakresie przestrzega przepisów dotyczących zatrudniania osób niepełnosprawnych. Na grupę tę składa się 22% kobiet i 78% mężczyzn. Z tego 44% stanowiły osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności i 56% osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności. Struktura wiekowa tej grupy wygląda następująco: w przedziale wiekowym 18-25 lat znalazło się 17% osób, w przedziale 26-35 lat 17% osób, w wieku 36-45 lat 11%. W wieku 46 lat i więcej było 55%. Żadna z badanych osób nie zaznaczyła odpowiedzi, że pracodawcy nie przestrzegają przepisów dotyczących zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

Rysunek 9 przedstawia opinie ankietowanych na temat przejawów dyskryminacji niepełnosprawnych na rynku pracy. Wśród wszystkich osób ankietowanych 26% niepełnosprawnych spotkało się z przejawem dyskryminacji na rynku pracy w postaci trudności ze znalezieniem pracy, z tego 35% stanowiły kobiety, a 65% mężczyźni. W tej grupie 54% było osobami z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, a 46% respondentami ze stopniem lekkim. 21% osób badanych uważa, że mało jest miejsc pracy w ich środowisku lokalnym. Z tym rodzajem dyskryminacji spotkało się 24% kobiet i 76% mężczyzn, z tego 48% osób stanowiły osoby z niepełnosprawnością umiarkowaną, a 52% z niepełnosprawnością lekką. Z wyśmiewaniem i obrażaniem miało do czynienia 26% ankietowanych. Na tą proporcję składało się 23% kobiet i 77% mężczyzn. Wśród tych osób było 46% osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności i 54% z lekkim stopniem niepełnosprawności. Z tego w przedziale wiekowym 18-25 lat mieściło się 46% badanych, w przedziale 26-35 lat 12% respondentów, w przedziale 36-45 lat również 12%. Wśród osób z przedziałem 46 lat i więcej osób tych było 30%. Na 100 osób niepełnosprawnych biorących udział w badaniu 27% spotkało się z niedostosowaniem miejsca pracy do stopnia niepełnosprawności. Wśród nich kobiety stanowiły 44%, a mężczyźni 56%. 44% osób posiadało umiarkowany stopień niepełnosprawności, a 56% lekki stopień niepełnosprawności.

Rys. 9. Opinia badanych na temat przejawów dyskryminacji wobec osób niepełnosprawnych na rynku pracy

Źródło: opracowanie własne.

4. Podsumowanie

Celami artykułu były przedstawienie i analiza wyników badań ankietowych dotyczących sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy. Wyniki przeprowadzonego badania wskazują, że trzon kadry w badanej jednostce stanowią mężczyźni oraz osoby ze stopniem niepełnosprawności umiarkowanym i lekkim. Głównym powodem podjęcia przez nich pracy była konieczność uzyskania środków utrzymania. Ponad połowa badanych jest zatrudniona w pełnym wymiarze czasu pracy. 61% niepełnosprawnych respondentów znalazło pracę w okresie krótszym niż rok. Jednakże dla zdecydowanej większości bycie osobą niepełnosprawną nie ma wpływu na trudności ze znalezieniem pracy. Niemniej jednak dla wielu badanych trudnością okazało się znalezienie satysfakcjonującej pracy.

Tylko 1/4 ankietowanych zna uregulowania prawne dotyczące zatrudnienia osób niepełnosprawnych, 44% zaś uważa, że niektóre uregulowania prawne powinny zostać zmienione. Większość badanych twierdzi, że pracodawcy zapewniają stanowisko pracy odpowiednio przystosowane do stopnia niepełnosprawności pracownika.

2/3 respondentów przyznaje, że w swoim życiu zawodowym spotkało się z przypadkami nieprzestrzegania przez pracodawcę przepisów prawa pracy względem osób niepełnosprawnych. Najczęstszymi objawami dyskryminacji na rynku pracy były w opinii badanych nieprzystosowanie miejsca pracy do charakteru niepełnosprawności, trudności ze znalezieniem pracy oraz wyśmiewanie i obrażanie. Żadna z badanych osób nie była w stanie wskazać innego przejawu dyskryminacji.

Rynek pracy osób niepełnosprawnych w Polsce wymaga dalszego monitorowania, co może zapewnić ochronę praw pracowników oraz stworzenie odpowiednich warunków do ich prawidłowego funkcjonowania w zakładzie pracy. Ogólnie trudna sytuacja na polskim rynku pracy zniechęca osoby niepełnosprawne do poszukiwania pracy. Kontrola tego sektora może się przyczynić do zmiany warunków psychicznych i fizycznych osób niepełnosprawnych w zakładach pracy chronionej. Wpływałoby to również na poczucie ich akceptacji w społeczeństwie.

THE SITUATION OF HANDICAPPED WORKERS ON THE LABOUR MARKET IN THE LIGHT OF QUESTIONNAIRE SURVEY

Summary: The article presents the results of the survey on the situation of handicapped workers on the labor market. The sample was selected from among the staff of one of the sheltered workshops, which employs most of those economically active handicapped workers in Poland.